

ELS CRÍTICS

literatura
ÀLEX MILIAN

L'obra guanyadora del Premi Octubre de Teatre Pere Capellà, 'Tots els colors del blanc', és un drama situat en una regió àrtica on viu l'última xaatmi (ètnia inspirada en el poble sami) que parla la seva llengua. Al voltant de l'anciana Vent de Nit, l'autor, Ferran Joanmiquel (Girona, 1975), hi reuneix la seva neta, un antropòleg interessat en el xaatmi i un borratxo errant i misteriós.

Les últimes hores d'una llengua

Tots els colors del blanc

FERRAN JOANMIQUEL

Editorial 3i4
València, 2021
112 pàgines

Un dels recursos que comencen a sovintejar a la literatura catalana per parlar dels problemes propis sense apriorismes ni implicacions sentimentals és ubicar l'acció en un país allunyat —real o imaginari, però allunyat— i projectar-hi els debats del país. Per exemple, l'últim Premi Sant Jordi, *Laigua que vols*, de Víctor García Tur, desplaça al Quebec les qüestions d'identitat. És un recurs que ja va fer servir Jonathan Swift a *Viatges de Gulliver* i després s'ha utilitzat a bastament, però no s'ha espremut prou en la nostra literatura.

L'última obra guanyadora del Premi Pere Capellà de Teatre, un dels premis Octubre de l'Editorial 3i4, *Tots els colors del blanc*, es trasllada a "un paisatge de tundra", inconcretament situat al "nord d'Escandinàvia, de la península de Kola, o fins i tot, de la zona àrtica de Sibèria", segons la introducció que fa l'autor, Ferran Joanmiquel.

Aquesta localització permet a Joanmiquel treballar sobre un espai amb referències per tots conegudes gràcies a la cinematografia i la literatura del segle

XXI. El cine es va fixar en el món àrtic de bon començament. *Nanuk, l'esquimal*, probablement el primer docudrama de factura professional i moderna, és de 1922. Després, la literatura ha nodrit l'imaginari àrtic amb novel·les que també han fet el pas a la pantalla gran, com *Smila, el missatge de la neu*, una gran novel·la de Peter Høeg, amb una gran adaptació cinematogràfica de Bille August del 1997. Centenars de documentals de cinema i televisió han ampliat els coneixements generals del públic sobre les ètnies de l'Àrtic, de manera que Ferran Joanmiquel pot donar per sabuts alguns dels tòpics de la seva quotidianitat i la seva cultura, com els nombrosos tons del blanc que reconeixen —i anomenen— els inuits gràcies al seu coneixement de la neu i el gel: d'aquí el títol orientatiu de *Tots els colors del blanc*.

Sobre aquest escenari exòtic però reconeixible, Ferran Joanmiquel aboca les seves reflexions sobre la llengua, situant el xaatmi, l'idioma de l'ètnia de la protagonista (inspirada en el poble sami), en una situació absolutament límit. L'anciana Vent de nit, l'última parlant d'aquesta

llengua sense normativa, diccionaris ni traductors, rep un jove antropòleg que enregistra en vídeo les seves paraules en xaatmi, un intent desesperat de conservar en format digital una llengua a punt d'extingir-se.

El contrapunt a Vent de Nit el posarà la seva neta, Mina, que només parla la llengua de l'estat (no se'n concreta quin), perquè Vent de Nit va renunciar a educar la seva filla en xaatmi. Ara que l'àvia ha decidit parlar només en xaatmi —la raó la descobrirem al llarg de l'obra—, la neta farà veure que no l'entèn tot i que n'és l'única capaç.

Les dues parlaran tot el temps dues llengües diferents, símbol clar d'una incomunicació duta a l'extrem.

El personatge que interpel·larà les dues dones serà el jove que arriba al llogaret congelat, frisant per contribuir a la supervivència de tota una llengua, compromès amb el futur. La seva relació amb la Mina podria ser una esclatxa d'esperança per al xaatmi, però la neta no sembla disposada a carregar amb cap herència xaatmi.

Un quart personatge, Samu, el borratxo errant, representarà la figura corrupta dels antics xamans que ha degenerat pràcticament en un traficant de drogues. Tot i això, la màgia antiga tindrà conseqüències devastadores sobre la indústria que envileix la comunitat xaatmi. Tantes com, en sentit contrari, ha tingut la renúncia lingüística sobre la incomunicació entre l'àvia i la neta.

D'aquesta manera, l'autor parla dels problemes d'una llengua minoritzada, com el català, portant el cas a l'extrem de l'amenaça d'extinció del xaatmi.

El jurat del Premi Pere Capellà de Teatre va reconèixer "el valor metafòric-simbòlic" de *Tots els colors del blanc*. L'obra està farcida de paral·lelismes i metàfores com la renúncia lingüística i l'abandó de la vestimenta tradicional; la degradació física de la filla, conseqüència de la misèria moral heretada, i que culmina en la prostitució; la medicina tradicional i les drogues, o el retrocés imparable del gel i la retracció de la cultura indígena.

I molta atenció als cops d'aire que mai deixen tancar les portes a la primera. Hi ha un simbolisme clar amb el nom de la protagonista.

@alexmilianbeser

Ferran Joanmiquel

Àlex Matas Pons
*Els marges dels mapes:
una geografia desplaçada*

314 edicions

Premi Octubre Joan Fuster d'Assaig 2020

**ELS MARGES DELS MAPES:
UNA GEOGRAFIA LITERÀRIA**
de ÀLEX MATAS PONS
Premi Octubre Joan Fuster d'Assaig 2020

NOVETATS 3i4
Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a Facebook i Twitter
Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.cat